

Bygningsmoduler. Retningslinjer for SINTEF Teknisk Godkjenning

1. Formål

Disse retningslinjene omfatter søknad om SINTEF Teknisk Godkjenning (TG) for prefabrikkerte bygningsmoduler. Retningslinjene gjelder primært for bygningsmoduler basert på bærekonstruksjon av tre og/eller stål.

2. Søknadsskjema

Skriftlig søknad om SINTEF Teknisk Godkjenning sendes til SINTEF Byggforsk som e-post; certification@sintef.no (eller til en kjent kontaktperson i SINTEF Byggforsk). Eventuelt som brev til SINTEF Byggforsk, att: SINTEF Certification, Pb. 124 Blindern, NO-0314 Oslo. Det brukes et søknadsskjema som finnes på

<http://www.sintefcertification.no/News.aspx?sectionId=0&newsId=1324>

3. Godkjenningsprosjekt

Når SINTEF Byggforsk, i det følgende kalt Byggforsk, har mottatt og registrert søknaden blir det opprettet et godkjenningsprosjekt med en utpekt medarbeider som prosjektleder. Byggforsk sender en bekreftelse og oppdragskontrakt til søkeren, dvs. den som skal være innehaver av godkjenningen. Byggforsks prosjektleder for godkjenningsprosjektet vil være en medarbeider i en av Byggforsks fagavdelinger i Oslo eller Trondheim.

Dersom det ikke er helt klart hva en godkjenning konkret skal omfatte, bør det avholdes et orienteringsmøte hos SINTEF Certification før søknaden sendes og et godkjenningsprosjekt startes. I noen tilfeller kan det også være hensiktsmessig å gjennomføre et forprosjekt før selve godkjenningsprosjektet. Hensikten med et forprosjekt vil da være å bistå søker med å klargjøre omfanget av en SINTEF Teknisk Godkjenning, og hva som kreves av underlag for en godkjenning.

Godkjenningsprosjektet omfatter primært gjennomgåelse av byggesystemets konstruksjonsdetaljer, spesifisering av materialer og komponenter, dokumentasjon av modulsystemets egenskaper og ytelser, innledende fabrikkinspeksjon og utarbeidelse av selve godkjenningsdokumentet med tilhørende beskrivelse av produksjonskontroll.

4. Underlag for godkjenningen

4.1 Produktbeskrivelse - Konstruksjonsdetaljer

Oppbygning av standardmoduler skal være beskrevet i detalj i form av produsentens tegninger som viser snitt av standard konstruksjonsdetaljer, inkludert standard sammenføyningsdetaljer. Vedlegg 1 viser en sjekkliste over de tegninger som normalt behøves. Listen inkluderer tegninger for modulsystemer som også omfatter vertikale og horisontale skiller mellom boenheter (lyd- og brannskiller).

Alle tegninger skal ha et tegningsnummer og en dato for siste aktuelle versjon. For søkeren vil være det være kostnadsbesparende dersom søkeren bruker Vedlegg 1 som en del av søknaden, og selv legger inn tegningsnummer og tegningsdato på egnet sted. Vedlegget kan da brukes direkte for kommunikasjon i det videre arbeidet i godkjenningsprosjektet.

4.2 Produktbeskrivelse – Spesifisering av materialer og komponenter

Alle materialer og komponenter som inngår i modulkonstruksjonen og omfattes av godkjenningen skal spesifiseres i detalj. Primært bør det angis produktfabrikat med tilhørende spesifisering av produkttype, eventuelt flere produktfabrikat dersom det er aktuelt med alternative leverandører. Det kan også spesifiseres produkter i henhold til europeiske produktstandarder med tilhørende type- eller

klassebetegnelser, men også slik spesifikasjon kan kreve spesiell vurdering for bruk i Norge (primært gjelder dette miljørelaterede egenskaper).

Vedlegg 2 angir liste med eksempler på materialer og komponenter som vanligvis inngår i bygningsmoduler til trehus. Normalt er det selve basiskonstruksjonene som skal dekkes av en godkjenning. Overflater som golvbelegg, veggfliser, maling ol. velges ofte spesielt for hver enkelt leveranse, slik at det da ikke er hensiktsmessig å inkludere slike materialer i godkjenningen. Det samme kan gjelde supplerende komponenter som f.eks. vinduer og dører. Det må derfor avtales hva som skal anses som standard konstruksjoner og hva som søkeren ønsker å inkludere i godkjenningen (se pkt. 3).

Alle inngående materialer og komponenter som omfattes av en harmonisert, europeisk produktstandard skal være CE-merket i henhold til den europeiske byggevevareforordningen.

Spesifikasjon av materialer og komponenter som har SINTEF Teknisk Godkjenning har den fordel at produktet da allerede er vurdert Byggforsk, og er funnet egnet i bruk.

4.3 Bruksområde

Det skal angis hvilket bruksområde og typer bygninger som modulsystemet er beregnet for (f.eks. bolighus, småhus, fleretasjers bygg o.l.). Bruksområdet bestemmer bl.a. krav til brannklasser, lydisolering og pålitelighetsklasse for bærende konstruksjoner.

SINTEF Teknisk Godkjenning for bygningsmoduler deles i to ulike produktgrupper; moduler for permanente bygg og moduler for midlertidige bygg. Moduler for permanente bygg har konstruksjoner som fullt ut tilfredsstillende alle de ytelseskrav til permanente bygninger som stilles i byggt teknisk forskrift (TEK). Moduler for midlertidige bygg er beregnet å være flyttbare, og kan bl.a. ha mindre varmeisolasjon og tekniske detaljløsninger som innebærer kortere levetid enn det som normalt forventes for permanente bygg.

4.4 Egenskaper og ytelser

Egenskaper og ytelser til de standardkonstruksjonene som beskrives i godkjenningen skal angis. Søkeren må fremskaffe nødvendig dokumentasjon som verifiserer de angitte egenskapene og ytelsene. Dokumentasjonen kan være i form av prøvningsrapporter eller beregninger. Prøvningsrapporter skal være fra et tilfredsstillende kompetent og nøytralt organ som Byggforsk aksepterer. Egenskaper og ytelser til trehuskonstruksjoner kan i stor grad gjøres ved referanse til anvisninger i Byggforskserien. Det kan også refereres til ytelser som fremgår av CE-merking og ytelseserklæring for materialer og komponenter som inngår i modulene. Om ønskelig kan Byggforsk bistå med å fremskaffe nødvendig dokumentasjon av egenskaper og ytelser. Det gjøres da normalt som separate oppdrag, f.eks. som egne prøvnings- eller beregningsoppdrag.

Generelt skal konstruksjonene tilfredsstillende funksjonskravene til byggverk som angitt i byggt teknisk forskrift (TEK) for det aktuelle bruksområdet, og minst de preaksepterte ytelsene som fremgår av veiledningen til byggt teknisk forskrift. I tillegg må konstruksjonene også tilfredsstillende de egenskaper og ytelser som SINTEF Byggforsk anbefaler i Byggforskserien og i sine spesifikke retningslinjer for teknisk godkjenning for ulike produkttyper.

Kommentarer til de viktigste produkttegenskapene:

Bæreevne

I godkjenningen kan det angis at all dimensjonering av bærende konstruksjoner beregnes og dokumenteres spesielt for hver enkelt leveranse. For å begrense dokumentasjonsbehovet i hver enkelt byggesak kan det spesielt for småhus allikevel være en fordel å angi bæreevne i godkjenningsdokumentet, når det opereres med enkelte standard dimensjoner. Bæreevnen angis da f.eks. i form av maksimal nyttelast på etasjeskillere, maksimal snølast på tak og horisontal

vindlastkapasitet for vegger. Da kan det i hver enkelt byggesak refereres til godkjenningen som dokumentasjon av bæreevnen til de standardkonstruksjonene som godkjenningen omfatter.

Bæreevnen skal være beregnet i henhold til gjeldende norske konstruksjonsstandarder; dvs. laststandardene i NS-EN 1991-1, konstruksjonsstandarden NS-EN 1995-1-1 for trekonstruksjoner og NS-EN 1993-1-1 for stålkonstruksjoner, inkludert nasjonalt tillegg NA.

Bæreevne som er angitt i Byggforskseriens anvisninger kan brukes som referanse, og erstatte egne beregninger der dette er mulig. Prøving av bæreevne gjøres normalt bare for spesielle konstruksjoner der det er aktuelt å påvise samsvar med særskilte beregnings- og/eller produksjonsforutsetninger.

Branntekniske egenskaper

Brannmotstanden til de aktuelle bygningsdelene skal være klassifisert i henhold til NS-EN 13501-2 på basis av prøving, eller beregnet i henhold til relevant beregningsstandard (NS-EN 1995-1-2 for trekonstruksjoner). For bærende konstruksjoner må det verifiseres en deklartert bæreevne som opprettholdes i løpet av den angitte brannmotstandstiden. Referanse til preakseptert brannmotstand angitt i Byggforskserien kan gjøres der konstruksjonen dekkes av en aktuell anvisning.

Egenskaper ved brannpåvirkning for de enkelte materialer og komponenter (se Vedlegg 2) skal normalt være klassifisert i henhold NS-EN 13501-1. For de vanligste materialene fremgår klassifiseringen av en produktstandard og CE-merking.

Miljørelaterte egenskaper

For de enkelte materialer og komponenter (se Vedlegg 2) skal som et minimum følgende egenskaper være dokumenterte:

- Innhold av helse- og miljøfarlige kjemikalier (inkludert forbindelser på Prioritetslisten)
- Påvirkning på innelima (inkludert emisjoner til inneluft. Gjelder materialer innenfor dampsperran)
- Påvirkning på jord og grunnvann (gjelder avrenning fra taktekning, kledninger ol.)
- Avfallshåndtering/gjenbruksmuligheter (krav til avfallssortering ol.)

En mer detaljert orientering om krav til helse- og miljødata kan fås fra Byggforsk.

Regn- og lufttetthet

Byggforsk vurderer primært tetthet til konstruksjonene ved utvendige klimapåvirkninger på basis av konstruksjonsdetaljer og spesifikasjoner av materialer og komponenter omtalt i pkt. 4.1 og 4.2. For spesielle løsninger der Byggforsk ikke har nødvendig erfaring fra tidligere, kan det være aktuelt å foreta tetthetsprøving i laboratorium eller felt.

Lydisolering

Forventet luftlyd- og trinnlydisolasjon mellom boligenheter ol. skal angis i godkjenningen. Dokumentasjon av lydisoleringsegenskaper kan i noen grad gjøres ved referanse til Byggforskseriens anvisninger, men spesielt for bygningsmoduler som skal monteres i flere etasjer må det normalt foreligge målinger av trinnlyd- og luftlydisolasjon, f.eks. i form av feltmålinger i ferdig bygg eller i pilotbygg. Målinger og klassifisering gjøres i henhold til NS-EN ISO 140 og 717 samt NS 8175.

Varveisolering

Bygningsdelenes U-verdi skal være beregnet i henhold til NS-EN ISO 6946. Dersom det ikke gjøres spesielle beregninger kan normalt referanser til U-verdier som angitt i Byggforskserien benyttes som dokumentasjon. Dersom konstruksjonene omfatter spesielle kuldebroer ved f.eks. bruk av stål- eller betongkomponenter, skal kuldebroverdiene være beregnet.

Bestandighet

Bestandighet vurderes normalt av Byggforsk på basis av konstruksjonsbeskrivelser og materialspesifikasjoner som angitt i pkt. 4.1 og 4.2. Dersom det brukes nye typer materialer eller komponenter med ukjent bestandighet kreves det særskilt verifikasjon i form av egne utredninger, eventuelt prøvning.

Våtrom

Utførelse av våtrom i modulene skal være inkludert i godkjenningen. Det skal fremgå hva som utføres i fabrikk, og hva som gjøres som supplement på byggeplass. Når det spesifiseres materialer og komponenter (tettesjikt, sanitærmateriell etc.) som er dokumentert gjennom SINTEF Produktsertifikat eller SINTEF Teknisk Godkjenning behøves normalt ingen ytterligere dokumentasjon for disse, forutsatt at våtrommet utføres i henhold til forutsetningene for bruk av de enkelte sertifiserte eller godkjente komponentene. Utførelse av våtrom skal følge prinsippene som er gitt i Byggforskseriens anvisninger, og det skal bl.a. foreligge detaljert kontrollbeskrivelse for utførelse av våtromsmembraner, fall til sluk og montasje av sanitærprodukter.

4.4 Betingelser for bruk

Som underlag for å angi betingelser for bruk i en godkjenning anvender Byggforsk primært de konstruksjonsdetaljer som er omtalt i pkt. 4.1. Dersom det i tillegg forutsettes bruk av spesielle anvisninger vedr. montasje, transport/lagring, vedlikehold o.l. skal Byggforsk ha kopi av slike anvisninger.

5. Produksjonskontroll

Produsenten skal ha en dokumentert kontrollplan for sin fabrikkproduksjon av modulene. Kontrollplanen skal beskrive hvilke kontroller som gjøres i produksjonen, når de gjøres, hvem som har ansvaret, hvordan feil håndteres, og hvordan kontrollresultatene tas vare på (arkiveres).

Alle modulsystemer med SINTEF Teknisk Godkjenning skal også være tilknyttet en ordning for overvåkende kontroll av fabrikkproduksjonen. Kontrollen skal gjøres av SINTEF Byggforsk eller et annet utpekt teknisk kontrollorgan i henhold til den europeiske byggevareforordningen. For utenlandske produsenter kan det være aktuelt å knytte seg til en kontrollordning som utføres av et nasjonalt kontrollorgan utpekt for produktområdet. Overvåkende produksjonskontroll gjennomføres som fabrikkbesøk minst én gang per år.

Før en godkjenning kan ferdigstilles skal det først være foretatt et innledende fabrikkbesøk av Byggforsk (eventuelt flere fabrikker dersom det er mer enn ett produksjonssted). Når ikke Byggforsk selv skal være overvåkende kontrollorgan skal det innledende fabrikkbesøket normalt gjøres av Byggforsk sammen med kontrollorganet som senere skal forestå den løpende, overvåkende produksjonskontrollen.

6. Kostnader

Utarbeidelse av SINTEF Teknisk Godkjenning faktureres etter medgått tid og utlegg. Kostnadene varierer i praksis mye, og er særlig avhengig av hvor effektivt søkeren fremskaffer det nødvendige underlaget for en godkjenning. Dessuten hvor mye tid til veiledning og bistand som søkeren behøver. Erfaringsmessig kan totalkostnadene for utarbeidelse av en godkjenning for et modulsystem forventes å bli i størrelse fra kr. 400 000 ekskl. mva.

Der søker benytter Byggforskseriens anvisninger og eksisterende SINTEF Teknisk Godkjenning for materialer og komponenter som referanse for egenskaper og ytelser vil det gjøre Byggforsks arbeid med godkjenningen mindre tidkrevende. Utradisjonelle og spesielle byggemetoder vil gjerne medføre høyere kostnader enn normalt.

Kostnadene er også avhengig av produsentens beliggenhet, noe som bl.a. influerer på reisekostnader for innledende fabrikkbesøk. Kostnadene blir større dersom det også må anvendes engelsk versjon av godkjenningsdokumentet og tilhørende dokumenter.

Kostnadene for årlig overvåkende produksjonskontroll med fabrikkbesøk gjøres etter medgått tid og direkte utlegg. Anslag over årlige kostnader til overvåkende produksjonskontroll kan bare gjøres når produksjonssted er kjent. Dersom Byggforsk ikke er overvåkende kontrollorgan faktureres det bare en mindre årlig kontrollkostnad for gjennomgang av kontrollrapporter som mottas fra et annet kontrollorgan.

I tillegg til kostnader for årlig overvåkende produksjonskontroll faktureres det også et årlig, fast gebyr for administrasjon av godkjenningsordning som bl.a. inkluderer publisering på www.sintefcertification.no. For 2016 er årsgebyret NOK 16.000.

7. Godkjenningseksempler

Eksempler på ferdige og publiserte godkjenningsdokumenter kan lastes ned i PDF-format fra www.sintefcertification.no.

8. Nærmere informasjon

Generell beskrivelse av godkjenningsordningen og kontaktinformasjon finnes på www.sintefcertification.no.

Vedlegg 1

Eksempel på standard konstruksjonsdetaljer til SINTEF Teknisk Godkjenning for prefabrikkerte bygningsmoduler

Konstruksjonsdetaljene skal være produsentens egne tegninger. For et komplett byggesystem bør tegningene normalt dekke konstruksjonsdetaljene som er listet i det følgende. Tegningene bør være i størrelse A4, elektronisk tilgjengelige i PDF-format (evt. tif), og identifisert med tegningsnummer og dato. Det kan om nødvendig også angis flere tegninger til hver av de angitte konstruksjonsdetaljene.

Konstruksjonsdetalj		Tegningsnummer	Tegningsdato
Yttervegger			
1	Vertikalt og horisontalt snitt av prinsipiell standard veggoppbygning		
2	Oppriss av bindingsverk/bæresystem for prinsipiell standard veggoppbygning		
3	Utførelse av åpninger for dører/vinduer (bjelke over disse og sideforsterkninger)		
4	Innsetting av vindu/dør - Snitt av fuge ved bunnkarm, toppkarm og sidekarm		
5	Horisontalsnitt av standard hjørneløsninger		
Innervegger			
1	Vertikalt og horisontalt snitt av prinsipiell standard veggoppbygning		
2	Oppriss av bindingsverk /bæresystem for prinsipiell standard veggoppbygning		
3	Utførelse av åpninger for dører (bjelke over disse og sideforsterkninger)		
4	Horisontalsnitt av standard hjørneløsninger		
5	Vertikalt og horisontalt snitt av prinsipiell oppbygning av leilighetskillevegger (lyd- og brannskillende vegger mellom boenheter)		
6	Oppriss av bindingsverk for leilighetskillevegger		
Etasjeskillere			
1	Vertikalsnitt av standard oppbygning av etasjeskiller over fundament		
2	Vertikalsnitt av standard oppbygning av etasjeskiller over underliggende modul		
3	Plantegning av bæresystem		
4	Utførelse av bæresystem ved åpninger i etasjeskilleren		
Tak			
1	Vertikalsnitt av standard oppbygning av tak i modul mot overliggende modul		
2	Plantegning av bæresystem til takkonstruksjon		
3	Vertikalsnitt av standard oppbygning av tak i modul med integrert yttertak		
4	Vertikalsnitt av standard oppbygning av tak med plassbygd yttertak		
Overgang mellom bygningsdeler i modulene			
1	Tilslutning mellom etasjeskiller og yttervegger		
2	Tilslutning mellom etasjeskiller og innervegger		
3	Tilslutning mellom modulvegger og tak		

(Vedlegg 1 forts.)

Konstruksjonsdetalj		Tegningsnummer	Tegningsdato
Våtrom			
1	Vertikalt og horisontalt snitt av prinsipiell standard veggoppbygning		
2	Oppriss av bindingsverk /bæresystem for prinsipiell standard veggoppbygning		
3	Vertikalsnitt av standard oppbygning av etasjeskiller, inkludert fall til sluk		
4	Horisontalsnitt av standard hjørneløsninger		
5	Vertikalsnitt av tilslutning mellom golv og vegg		
6	Vertikalsnitt av tilslutning mellom golv og døråpning		
7	Vertikalsnitt av tilslutning mellom vegg og tak/himling		
8	Snitt av slukmontasje og rørgjennomføringer (dersom dette ikke dekkes av Teknisk Godkjenning for membranssystemet)		
9	Prinsipiell utførelse av røroppheng og rørføringer		
Sjakter for tekniske installasjoner			
For prefabrikkerte husmoduler eller seksjoner der føring av tekniske installasjoner gjøres i standard sjaktkonstruksjoner inngår normalt detaljtegninger av sjaktvegger og tettesystem for rør- og kanalføringer i sjaktene.			
Tilslutning mellom moduler – Standard montasjedetaljer			
1	Snitt av tilslutning mellom fundament og modul		
2	Snitt av tilslutning mellom moduler ved yttervegger		
3	Snitt av tilslutning mellom moduler ved innervegger		
4	Snitt av tilslutning mellom moduler ved etasjeskiller		
5	Snitt av tilslutning mellom moduler ved leilighetsskillevegger		
6	Snitt av tilslutning mellom moduler ved etasjeskiller og vegger mellom leiligheter		
7	Snitt av tilslutning mellom moduler ved yttertak		

Vedlegg 2

Eksempel på materialer og komponenter som normalt skal spesifiseres i SINTEF Teknisk Godkjenning for prefabrikkerte trehusmoduler

Hvilke materialer og komponenter som skal være med i den enkelte godkjenning avhenger av byggesystemet, og hva som etter avtale skal dekkes av godkjenningen. Eksempler på spesifikasjoner kan sees i godkjenningsdokumenter for bygningsmoduler på www.sintefcertification.no.

Material / komponent	Spesifikasjon (Ikke angitte materialdimensjoner skal være som spesifisert i "Standard konstruksjonsdetaljer" eller spesifikt for hvert enkelt byggeprosjekt)
Bærende komponenter	
Stendere til vegger	
Bjelker til etasjeskillere	
Bærende takkonstruksjon	
Konstruksjonsplater	
Undergolv	
Taktro	
Avstivende veggplater	
Varmeisolasjon	
Isolasjon i vegger, etasjeskillere og tak	
Kledninger	
Utvendig kledning	
Innvendig veggkledning og himling	
Sperresjikt	
Dampsperre	
Vindsperre	
Taktekning	
Tettemidler	
Fugemasser	
Tettelister	
Teip	
Branntetting av gjennomføringer	
Festemidler og beslag	
Skruer og spiker	
Lim	
Forankringsbeslag	
Vindusbeslag	
Våtrom	
Våtromsmembran til vegg og golv	
Platematerialer	
Vannrør	
Avløpsrør	
Golvsluk	
Fugematerialer	